

TIYATRO ÖĞRENCİSİ VE DOKÜMANTASYON

André VEINSTEIN

Paris - Arsenal Kütüphanesi Rondel Koleksiyonu Müdürü
Uluslararası Sahne Sanatları Müze - Kütüphaneleri Başkanı

Son yıllarda, tiyatro alanında geleceğin teorikçileri ve pratikçileri, tiyatro öğrencileri sayıca hayret verecek derecede artmıştır. Buna paralel olarak tiyatro öğretimi ve araştırma alanında, bilimsel değerde olan ihtiyaçlar da daha şiddetle kendini göstermiştir.

Aynı açıdan, kütüphanelerin, müzelerin ve dokümantasyon merkezlerinin geliştirilmesi, kurulması, uluslararası artistik hayatın şayanı dikkat olaylarından birini teşkil eder, böylece bölümümüzün çerçevesi dahilinde, rakamla gösterilebilen, devamlı ve etkili sonuçlar ortaya koyar.

Gitgide yaygın bir hal alan, özel fonların yanıda, fakültelere ve tiyatro okullarına bağlı olan fonlar kurulmuştur. Bu müesseselerin herbirinin sorumlu şahısları kendiliklerinden, basım tesislerinin tümüne, çeşitli yapıda dokümanları (İkonografik dokümanlar, sesli dokümanlar ve bu konu ile ilgili akla gelen diğer şeylen.) ilâve etmenin lü-

zumlu olduğunun bilincine varmışlardır. Fakat ekseri durumlarda, Üniversite Kütüphaneleri, öğrencilerinin araştırmalarını kolaylaştıracak bir şekilde düzenlenmemiştir. Kapsamlarına giren eserler esas olarak kitaplar, periyodiklerdir. Ve konuya göre hazırlanan fişler, tiyatro konusunda, uzman araştırmacıların, ihtiyaçlarını tam olarak gözönünde bulunduracak şekilde hazırlanmış değildir. Fransa'da Üniversite Kütüphanelerinde C.D.U. uygulanmaktadır ve biliniyor ki bu sistemde görünen, tiyatro'yu ilgilendiren referanslar, yazarlarının da yetersiz ve geçici buldukları bir çalışmanın ürünüdür.

Son yıllardaki öğretim çalışmalarında edindiğim tecrübelerime göre tiyatro öğrencileri, bu çeşit doküman karşısında, aslında birbirine zıt olan iki durum gösteriyorlar :

1) Dokümanlar ve bunların bilgi verici değerleri, öğrenciler tarafından az tanınıyor veya hiç tanınıyor. Bu durumda, ekseriya klâsik ve edebî şekilde yetişmiş olan

*Cenova'da 5-10 Nisan 1970 tarihleri arasında toplanan 9. Uluslararası Sahne Sanatları Müze Kütüphaneleri Kongresinde yazarı tarafından okunan bildiridir.

öğrencileri — ki büyük bir kısmı böyledir — pratik çalışmalarda ve düzenlenmemiş dokümanları kullanmada, hatta verilen direktifleri uygulamada kabil olabileceği kadar hazırlıksız ve bilgisizdirler. Bu onları pratik çalışmalarda ve dokümanları (Sahne, dekor fotoğrafları veya diyapozitifleri, dokümanter filmler, piyes özetlerinin plâklara veya manyetik bantlara kaydı) incelemeye geniş ölçüde sınırlar. Tarihi belgeler, sadece kitabî olan düşünme şeklini ilham eder.

2) Öğrenci dokümanın arkasına gizlenir. Projeksiyon veya odiovizüel bir montaj dolayısıyla kendisi silinmeye, seslerin ve görüntülerin konuşmasına yer vermeye, bir doküman'ı diğer bir dokümanla açıklama ile yetinmeye eğilimlidir. Böyle bir durum, sanatla ilgili okulların mimar öğrencileri ve plâstisiyen öğrencileri tarafından istekle benimsenmiştir; ki bu öğrenciler zihni durumları ve okul formasyonları dolayısıyla geleneksel üniversite kültürüne kaymışlardır ve çok tabii olarak tekniğe yönelmişlerdir.

Aslında bu iki birbirine karşıt eğilim, ikisinde de aynı olan, bu dokümanlarla ciddi çalışma korkusu nereden geliyor?

Gerçekte ise tiyatro dokümanlarının saklanması korunması yeni bir olaydır. Kütüphaneciler bunun değerini daha yeni yeni anlamaya

başladılar. Tiyatro dokümancılarının sayısı henüz çok azdır. Müze muhafızları daha çok yakın bir zamanda, sınırlamalarını mukaddes kitaplardan ve hissi hatıralara vesile olan şeylerden gayrisine açıyorlar. Üniversite üyelerinin birçoğu hemen sadece derin bir şekilde, edebî ve filozofik bir formasyon'a sahiptirler, kütüphanelerinin dar çerçevesi içinde tutsak kalmışlardır. Böyle bir durum tiyatro uzmanlarının 1957 kongresinde formüle ettikleri sonuçlara uygun gelen tedbirlerin acele olarak alınmasını icap ettiriyor. Şunu bilmelidir ki : Tiyatro ilmi herşeyden evvel bir dokümantoloji bilimidir.

Sonuç olarak şu noktalar önemlidir :

—Tiyatro öğretimi programlarında, Dokümantolojiye, kendine yakışan yeri vermede anlaşmaya varmayı öngörmek : «Dokümanter değer» anlayışı, çeşitli tipte dokümanların sistemli olarak incelenmesi ve bu dokümanların ve bu dokümanların, özellikle deneme çalışmalarından ortaya çıkan, düzensiz dokümanları ayırd ederek, kullanılmasından ortaya çıkan problemlerin incelenmesi, reproduksiyon halindeki dokümanların ve yeniden yapılmış dokümanların incelenmesi.

— Pratik çalışmalar sırasında öğrencilere ihtimam göstermek, öğrencilerin sergiler yapmalarına veya sergi plânları yapmayı denemelerine dikkat etmek.

— 1969 - 1970 Üniversite öğretim yılı süresince, deneme mahiyetinde yönettiğim tarzda, verilen bir eserin sahneye konulması sırasında, çeşitli doküman (yazılı mizansenler, aydınlatma ve sesi idare, teknik dokümanlar, sahne fotoğrafları dekor ve kostüm maketleri, öğrencilerin terkip edici bir doküman incelemesi yaptıktan sonra, hazır buldukları bir temsil anında kaydedilmiş piyesler) tiplerini incelemeyi denemek.

Yukarda yaptığımız işaret ve açıklamalar, daha ziyade geleceğin teoriklerini ilgilendiriyor. Geleceğin profesyonelleri ise, kendi hesaplarına aşağıdaki hususlar için ilgi duyacaklardır.

— Şu veya bu oyun'un, şu veya bu değerli oyun yorumlayıcısının ses kaydını veya sinema ile tesbit edilmiş şeklini incelemek, plâkla veya çeşitli memleketlerdeki farklı sanatçıların oynadıkları tiyatro gösteri filmleri, mimikle, dansla yakınlık peyda etmek, bu şekil çalışmanın icap ettirdiği mukayeseli bir inceleme, onlara zengin bir deney kaynağı sunar.

Nihayet doküman, bir öğretimin gelişmesini doğrudan doğruya ilgilendiren pedagojik bir araçtır : Manyetofon, fotoğraf çekme, sinema, manyetoskop sayesinde aktör ve sahneye koyan, kendilerine düşen işin bilincine varırlar.

Öğrencilerin doküman alanına alınmaları, hemen ortaya problemler çıkarır, bunların çözümlerini düşünmek icap eder :

1) Tiyatro dokümanlarını (yahut reproduksiyonlarını) öğrencilerin elinin altında bulundurmamak lâzımdır. Bu da şunları gerektirir.

a) Birinci derecede, profesörlerin de, dokümanların yerine bir başkasının konulamıyacağına bilincine varmaları,

b) Tiyatro uzmanı kadar, tiyatro dokümantalistinin de, profesörlere ve onların öğrencilerine, kendi sorumlulukları altında bulunan eserleri ve malzemeyi tanıtmalarını ve onların bu malzemeyi sık sık incelemelerini (ellerine almalarını) temin etmek,

b) Profesörlere, çalışmalarının başlangıcında, dokümanlara yaklaşımlarını ve onları kullanmalarına önemli bir yer vermelerini telkin etmek uygun olur.

3) Profesörler ve dokümantalistler, tiyatro kürsülerinin yanında bir dokümantasyon fonu kurmayı desteklemeye yatkın ve mecbur olmalıdırlar. Bu dokümanlar (Sahneye koyma, teknik dokümanları, sahne ilmi ve mimari plânları kondüvit reproduksiyonları, sahne ve dekor fotoğrafları, sahne, dekor, kostüm mimari eserler, maske diyapozitifleri, plâklar ve manyetik bantlar

vb.) — Bu imkân olmadığı takdirde, profesörler aynı fonu, fakülte kütüphaneleri çerçevesinde kurmayı başarmaya eğilimli olmalıdırlar.

4) Kütüphanecilerin ve dokümantalistlerin dikkatini yine kata-

loglama ve bilgi verme metodları üzerine çekmek uygun olacaktır.

Bu günün tiyatrosu ve zamanımızın tiyatro öğrencisinden elimize geçen doküman'ın, geleceğin tiyatrosunda hizmet payı olmalıdır.

Çev.: Nihal BORCAKLI